

AUTEURS
MEHMET DAY
HANS BELLAART

Kennisplatform
Integratie &
Samenleving

OKTOBER 2015

De rol van ethniciteit, cultuur en religie in de pleegzorg. Een verkenning

Inhoud

Aanleiding voor het onderzoek	4
INLEIDING EN VRAAGSTELLING	4
AANPAK VAN HET ONDERZOEK	4
LEESWIJZER	5
Literatuuronderzoek en deskresearch	6
OPTIMALE MATCHING	6
ROL ETNICITEIT, CULTUUR EN RELIGIE BIJ MATCHING	6
PLEEGZORG EN DIVERSITEIT	7
CIJFERS	7
TRENDS	8
Dit onderzoek in een notendop	9
Resultaten	10
WERVING	10
TEKORT AAN PLEEGOUDERS UIT BEPAALDE GROEPEN	10
SCREENING, VOORBEREIDING, TRAINING EN CERTIFICERING	11
MATCHING EN PLAATSING	12
Samenvatting, conclusies en aanbevelingen	13
WERVING	13
SCREENING EN VOORBEREIDING VAN ASPIRANT PLEEGOUDERS	13
MATCHING	14
BEPERKINGEN VAN HET ONDERZOEK	14
AANBEVELINGEN	14
Literatuur	15

Aanleiding voor het onderzoek

Het Kennisplatform Integratie & Samenleving (KIS) is een samenwerkingsverband van het Verwey-Jonker Instituut en Movisie. Het heeft als doel een fundamentele bijdrage te leveren aan een pluriforme en stabiele samenleving. Vanuit dit uitgangspunt beoogt KIS via haar portaalfunctie eigen kennis, vergaarde kennis en kennis uit het werkveld en de samenleving toegankelijk te maken en (actief) te laten uitwisselen. In dat verband is het mogelijk dat organisaties uit het werkveld een vraag inbrengen. In maart hebben we van *Stichting Meer Kleur en Kwaliteit (SMKK)*¹ uit Limburg de volgende kennisvragen binnengekregen: 'Hoe verloopt de plaatsing van kinderen met een islamitische achtergrond in bestandspleeggezinnen? Zijn er voldoende moslim pleeggezinnen? Hoe verloopt de werving?' Naar aanleiding van deze vraag is besloten een verkennend onderzoek te starten.

INLEIDING EN VRAAGSTELLING

Al geruime tijd wordt er gediscussieerd over de rol van religie en de culturele afkomst van de kinderen binnen pleegzorg. Deze discussie laaide behoorlijk op toen begin 2013 bekend werd dat een Turks-Nederlands moslimpleegkind werd ondergebracht bij lesbische pleegmoeders². Dit zou indruisen tegen de islamitische normen en waarden die de biologische ouders nastreven het kind mee te geven en tevens het recht van het kind ondermijnen om de eigen identiteit te kunnen ontwikkelen. In reactie op de ontstane commotie verdedigde Jeugdzorg zich door het argument aan te voeren dat er destijds geen ander gezin voorhanden was vanwege een tekort aan pleegouders. Vooral gezinnen met een moslimachtergrond bleken ondervertegenwoordigd in het pleegouderbestand. Zo heeft deze affaire een fundamenteel vraagstuk onder de aandacht gebracht, namelijk de diversiteitsgevoeligheid van de Nederlandse pleegzorgpraktijk. Dit vraagstuk houdt de gemoederen al een tijdje bezig. Tegelijkertijd komen uit de praktijk signalen binnen dat pleegouders uit moslimkringen worden geworven of zich melden voor het pleegouderschap, maar dat er uiteindelijk weinig plaatsingen bij deze gezinnen worden gerealiseerd.³ Dit roept vragen op. Wat is de betekenis en rol die pleegzorginstellingen de religie en de etnisch-culturele achtergrond van kinderen toekennen wanneer deze door bepaalde redenen voor een korte of lange duur niet meer thuis kunnen blijven wonen, en moeten worden onderge-

bracht in een ander gezin? Zijn pleegzorginstellingen in staat om bepaalde groepen in de samenleving te bereiken en gezinnen uit deze gemeenschappen op te nemen in hun pleegouderbestand? Wordt er optimaal gebruik gemaakt van de pleeggezinnen met een specifieke achtergrond die reeds in het bestand zijn opgenomen? In welke omstandigheden wordt er besloten de kinderen bij een pleeggezin te plaatsen met éénzelfde culturele of religieuze achtergrond?

Het gaat de grenzen en de mogelijkheden van een verkennend onderzoek te boven om een volledig antwoord te geven op al deze specifieke vragen. Daarom is besloten om te kijken naar het mechanisme achter deze vragen, namelijk in welke mate pleegzorgaanbieders bezig zijn met diversiteit in hun dagelijkse praktijk. In die zin is de vraag van SMKK breder geformuleerd. In dit onderzoek proberen we te achterhalen welke rol de formele pleegzorginstellingen etniciteit, cultuur en religie toekennen binnen het pleegzorgproces. Onder het pleegzorgproces verstaan we de verschillende fases die in de pleegzorgpraktijk aan de orde komen, zoals beschreven door Pleegzorg Nederland⁴. We formuleren de onderzoeksvraag als volgt:

'Welke rol speelt religie en etnisch-culturele achtergrond bij het werven, voorbereiden en certificeren van pleegouders, de matching tussen pleegkind en pleegouders en de plaatsing in het pleeggezin?'

Binnen het pleegzorgproces interveniëren pleegzorginstellingen ook na de plaatsing van het pleegkind. Dat doen ze door het pleeggezin na de plaatsing te begeleiden met de opvang en ontwikkeling van het pleegkind. In dit onderzoek is het begeleidingstraject echter niet meegenomen. We richten ons alleen voorafgaand aan de plaatsing van het kind. Het gaat om de fases in het kader van werving, voorbereiding, certificering/training, matching en plaatsing.

AANPAK VAN HET ONDERZOEK

Door middel van een *mixed-methods* benadering hebben wij getracht de onderzoeksvraag te beantwoorden. Het kenmerk van deze onderzoeksbenadering is dat het om de combinatie van de kwalitatieve en kwantitatieve methoden gaat. Voorafgaand hebben we door middel van een bronnenonderzoek en deskresearch gekeken wat er reeds bekend is over het onderwerp. Vervolgens hebben wij het kwantitatieve deel van het onderzoek invulling gegeven door alle Nederlandse pleegzorginstellingen

1 SMKK is als provinciale maatschappelijke organisatie in de Provincie Limburg actief voor migranten- en vluchtelingenvrouwen, met als doel deze doelgroep volwaardig te laten participeren in de samenleving. Bovendien zet de stichting zich op verschillende terreinen in voor het belang van diversiteit.

2 <http://www.volkskrant.nl/archief/de-kwestie-yunus~a3412119/>

3 Interview Sensa Zorg 12-03-2015 en SMKK congres 11-06-2015

4 Zie voor gedetailleerde uitleg over de verschillende fasen van de pleegzorgprocedure en de verschillende soorten pleegzorg; Brochure Pleegzorg, een bijzondere vorm van jeugdhulp, 2013. <https://www.voordejeugd.nl/images/pdf/handreikingen/>

te benaderen met de vraag een door ons opgestelde vragenlijst in te vullen. Om de kwesties dieper uit te kunnen vragen is er vervolgens semigestructureerde interviews afgenomen bij zes pleegzorginstellingen. Aanvullende informatie over knelpunten hebben wij opgedaan via onze deelname aan een conferentie over het onderwerp pleegzorg en diversiteit.⁵

LEESWIJZER

In deze rapportage presenteren we de onderzoeksresultaten en beantwoorden we de centrale onderzoeksvraag. Eerst wordt door middel van een literatuurstudie een kader geschetst van het vraagstuk en brengen we op basis van de deskresearch cijfers en trends uit de huidige praktijk in kaart. Vervolgens beschrijven we de resultaten van de enquête en interviews door per fase na te gaan welke betekenis etniciteit, cultuur en religie krijgt toebedeeld door de pleegzorginstellingen. We sluiten de rapportage af met conclusies waarin we een antwoord op de onderzoeksvraag formuleren en geven tevens enkele aanbevelingen voor nader onderzoek.

---

⁵ Conferentie kleurrijke pleegzorg d.d. 11 juni 2015 in Roermond. Organisatie: stichting Meer Kleur en Kwaliteit in samenwerking met Kennisplatform Integratie en Samenleving (KIS), Rubicon Jeugdzorg en Xonar.

Literatuuronderzoek en deskresearch

OPTIMALE MATCHING

Voor de gezonde ontwikkeling van kinderen is het van cruciaal belang dat zij in een veilige en stimulerende gezinsomgeving kunnen opgroeien. Om deze reden worden kinderen bij uithuisplaatsing liever in een (pleeg)gezin geplaatst in plaats van een leefgroep bij een instelling. In de afgelopen tien jaar zien we dat het aantal kinderen dat gebruik maakt van pleegzorg is verdubbeld (Factsheet Pleegzorg, 2013).

Het doel van een pleegzorgplaatsing is doorgaans gericht op het zo snel mogelijk herstellen van de oorspronkelijke opvoedingssituatie of het op korte termijn verkrijgen van duidelijkheid omtrent de haalbaarheid hiervan (Hermanns & Horn, 2000). In de nieuwe *Richtlijn Pleegzorg voor jeugdhulp en jeugdbescherming* van 2015 is het uitgangspunt dat het pleegkind indien mogelijk weer bij zijn of haar ouders gaat wonen (De Baat e.a., 2015). Om de plaatsing succesvol te maken is een zorgvuldige matching tussen pleegkind en pleegouders essentieel (Weterings, 1998). Volgens van den Bergh en Weterings hangt een optimale match af van:

1. de relatie tussen de opvoedings- en ontwikkelingsbehoefte van het pleegkind enerzijds
2. de opvoedingskwaliteiten van de pleegouder en het opvoedingsklimaat in het pleeggezin anderzijds én
3. de verwerking door de ouders van het uit huis plaatsen van hun kind, respectievelijk hun houding ten opzichte van het (kandidaat) pleeggezin (Van den Bergh & Weterings, 2010).

Bij een onjuiste match is de risico op breakdown (voortijdig beëindiging van de pleegzorgplaatsing) dan ook groter (Van den Bergh, 2013). Een breakdown van de pleegzorgplaatsing heeft veelal negatieve gevolgen voor de betrokkenen van deze plaatsing. Voor het pleegkind zijn dit bijvoorbeeld een verminderde agressieregulatie, een negatief zelfbeeld en een toenemend wantrouwen in opvoeders. Hierdoor neemt het vermogen van het pleegkind om zich aan (nieuwe) opvoeders te binden verder af en ontstaat er een negatieve spiraal van toenemende gedragsproblemen waarmee het risico op een toekomstige breakdown toeneemt (zie van Oijen, 2010).

Bij de matching in de huidige pleegzorgpraktijk worden er allerlei criteria beoordeeld: leeftijd van het pleegkind, etniciteit, broers/zussen, geografie, contactmogelijkheid met de ouders, behoeften van het pleegkind, gehechtheid, temperament et cetera. Als er vanwege een gebrek aan pleegouders een niet-optimale match gemaakt moet worden, is het belangrijk om de situatie

bij aanvang van de plaatsing te analyseren om te bepalen welke (extra) ondersteuning er aan het pleegkind en/of het pleeggezin geboden moet worden om de kans op een succesvolle plaatsing te vergroten (De Baat e.a., 2015).

ROL ETNICITEIT, CULTUUR EN RELIGIE BIJ MATCHING

Opvoeden en opgroeien in de multi-etnische samenleving kent een extra dimensie als het gaat om kinderen die vanwege problemen in hun eigen gezin voor kortere of langere tijd niet bij hun eigen ouders opgroeien. Juist in de pleegzorg doet zich de vraag voor hoe stabiliteit (voor kinderen) te garanderen bij toegenomen pluriformiteit in de samenleving. Het aantal pleegzorgplaatsingen groeit en een aanzienlijk deel (één op de drie) van de pleegkinderen is van niet-Nederlandse afkomst (Factsheet Pleegzorg, 2013; Platform Buitenlanders Rijnmond, 2014). Volgens de nieuwe *Richtlijn Pleegzorg voor jeugdhulp en jeugdbescherming* is er geen empirisch bewijs voor een positief effect van het matchen op etniciteit: pleegkinderen doen het niet per se beter in een pleeggezin met dezelfde etnisch culturele achtergrond (De Baat e.a., 2015). Wat een plaatsing zonder culturele of religieuze matching op de langere termijn kan betekenen voor de identiteitsontwikkeling van het kind is niet bekend. Wel blijkt matchen op cultuur een aantal voordelen met zich mee te brengen. In een pleeggezin met een overeenkomstige achtergrond beschikt het pleegkind over gedeelde ervaringen zoals de culturele identiteit en taal, is er sprake van een vergelijkbare levensovertuiging zoals gedeelde waarden en is het verschil in de dagelijkse praktijk (normen, omgangsvormen) vaak minder (Brown, e.a., 2009; Schwartz, 2007; Capello, 2006; Testa & Slack, 2002). Bovendien geven praktijkexperts aan dat etnische matching kan bijdragen aan de acceptatie van de plaatsing door ouders. Voor een goede match is samenwerking met alle bij de match betrokken personen een belangrijke succesfactor. Daarbij moeten de wensen en het draagvlak van de ouders ten aanzien van het pleeggezin worden geïnventariseerd (De Baat e.a., 2015). Om de kans op succesvolle terugplaatsing te vergroten en enige continuïteit in de opvoedingsbenadering te bewerkstelligen is de afstemming op de wensen van ouders dus gewenst. Onderzoekers benadrukken het belang dat pleegouders etnisch-cultureel sensitief zijn, vooral wanneer deze kenmerken voor kind en biologische ouders zwaar wegen (ter Meulen e.a., 2014).

Artikel 30 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) verleent kinderen uit een etnische, religieuze of linguïstische minderheidsgroep het recht om de eigen cultuur te beleven, de godsdienst te belijden of de taal te gebruiken. *De Richtlijn Pleegzorg voor jeugdhulp en jeugdbescherming* neemt de rechten van het kind eveneens als uitgangspunt. Om te voldoen aan dit wetsartikel zouden pleegzorgorganisaties de nodige context moeten scheppen (De Baat e.a., 2015). Bij plaat-

sing dient men zoveel mogelijk te streven naar herkenbaarheid en blijvende verbinding met de eigen achtergrond, ervan uitgaande dat dit de kans op succes van de plaatsing en de effecten voor de kinderen op langere termijn vergroot.

PLEEGZORG EN DIVERSITEIT

Er is nog maar weinig gepubliceerd over de 'diversiteitsgevoeligheid' van de Nederlandse pleegzorgpraktijk. Het onderzoeksveld heeft de afgelopen jaren weinig aandacht besteed aan dit thema. Uit studies van begin jaren '90 naar diversiteit in de pleegzorg komt naar voren dat er meer pleegouders uit de migrantengemeenschappen geworven moeten worden, meer behoefte is naar hulpverleners met een migratieachtergrond, voorlichtingsmateriaal aangepast dient te worden, individuele bijeenkomsten bij migranten (met name bij Turkse-Nederlanders en Marokkaanse Nederlanders) gewenst zijn en de Nederlandse pleegzorgvorm bekend moet worden gemaakt bij deze groepen (NCB, 1992; Abdus Sattar, 1993, geciteerd in Khayati, 2012). Een aantal instellingen blijkt op het gebied van werving van specifieke doelgroepen in het verleden al stappen te hebben ondernomen om zo het tekort die ze ervaren te verkleinen (Khayati, 2012). Volgens Khayati heeft het gericht werven nog weinig successen opgeleverd en vragen veel pleegzorginstellingen zich af waarom het niet lukt om meer (islamitische) pleeggezinnen te werven (Ibid.) Van den Berg, Bellaart en Yar (2015) menen dat er op dit terrein nog veel te winnen valt. In hun onderzoek hebben zij ouders geïnterviewd die teleurgesteld waren over de mate waarin de pleegzorg rekening hield met hun wensen. Een Turkse vader geeft bijvoorbeeld aan dat zijn dochter in een christelijk pleeggezin elke zondag mee moet naar de kerk. Dat vindt hij nog tot daar aan toe, maar als hij vraagt of zijn dochter een hoofddoek wil gaan dragen, willen de pleegouders daar niet aan meewerken. Verder komt naar voren dat in de pleegzorg en de jeugdbescherming nog nauwelijks aandacht voor diversiteit is en dat er weinig activiteiten zijn om het intercultureel vakmanschap voor de werving en begeleiding van pleegouders te verbeteren (Van den Berg e.a., 2015). Uit ander onderzoek blijkt dat de drempel om pleegouder te hoog worden gevonden, omdat de aanmeldingsprocedures ingewikkeld en onduidelijk zijn voor veel ouders met een migratieachtergrond (Akrikez, 2013).

Voor veel ouders met een niet-westerse achtergrond is het vanzelfsprekend dat je voor de kinderen van je familieleden zorgt, wanneer die door omstandigheden niet bij hun ouders kunnen blijven wonen. Als er kinderen opgevangen dienen te worden gebeurt dat vanuit de plicht om voor andere familieleden of bekenden te moeten zorgen. Maar zoiets wordt binnen de gemeenschap geregeld en niet door de overheid. Pleegzorg is in de landen van herkomst (zoals Turkije, Marokko, Somalië) vaak niet geformaliseerd en derhalve onbekend. De informele

vorm van opvang van kinderen van familieleden of bekenden is binnen deze gemeenschappen een bekend verschijnsel. In die zin zijn netwerkplaatsingen herkenbaar en worden als positief ervaren. Bij deze groepen is echter weinig bekendheid met de specifieke manier waarop de pleegzorg in Nederland wordt geregeld, en over de betrokkenheid van de overheid daarbij (Akrikez, 2013; Platform Buitenlanders Rijnmond, 2014, Van den Berg e.a., 2015)⁶ Bovendien hebben diverse gemeenschappen weinig vertrouwen in de formele Nederlandse (jeugd)hulpverlening, waaronder de pleegzorg (Van den Berg e.a., 2015; Pels, e.a., 2013).

CIJFERS

In 2013⁷ hebben in totaal 21.606 kinderen voor kortere of langere tijd gebruik gemaakt van pleegzorg. Het aantal jeugdigen dat gebruik maakt van pleegzorg neemt gaandeweg toe. De uitstroom daarentegen neemt af: de tijd dat een kind in een pleeggezin verblijft is langer geworden. In totaal zetten 16.065 pleeggezinnen zich in voor de opvang en de zorg van 21.606 pleegkinderen per jaar. Deze cijfers wijzen uit dat er meerdere gezinnen zijn die de zorg dragen voor meerdere pleegkinderen. Pleegzorg Nederland geeft tevens aan dat er over het algemeen een schrijnend tekort bestaat aan pleegouders (Factsheet pleegzorg, 2013). Er zijn geen cijfers voorhanden van de etnisch-culturele of religieuze samenstelling van de pleeggezinnen uit het Nederlandse pleegouderbestand. In verband met artikel 16 van de Wet Bescherming Persoonsgegevens (WBP) is de verwerking van persoonsgegevens betreffende iemands godsdienst of levensovertuiging bij wet verboden. Deze gegevens worden conform deze wet door de pleegzorginstellingen dan ook niet gerapporteerd. Deze gegevens zijn per gezin wel opgenomen in het dossier.

Bij 66% van de jeugdigen die bij pleegouders woont is er sprake van een jeugdbeschermingsmaatregel en wordt de pleegzorgmaatregel dus uitgevoerd in het zogenoemde gedwongen kader. Voor 43% van de pleegkinderen is dat een ondertoezichtstelling (ots), waarbij de ouderlijke macht wordt beperkt, en voor 23% van de pleegkinderen ligt de voogdij, waarbij de ouderlijke macht wordt opgeheven, bij een door de gemeente gecertificeerde jeugdzorginstelling (voorheen Bureaus Jeugdzorg). Ruim een kwart van de pleegkinderen (28%) verblijft in het kader van vrijwillige hulpverlening bij pleegouders, dat wil zeggen zonder

6 De onbekendheid van pleegzorg als jeugdhulp binnen de verschillende migrantengemeenschappen, in het bijzonder de moslimgemeenschap, kwam in de jaren negentig al ter sprake. Zie artikel Oaima Korz-Noor in Mobiel, het tijdschrift voor pleegouders: 'Project pleegzorg moslimkinderen', Mobiel, 4 (1998).

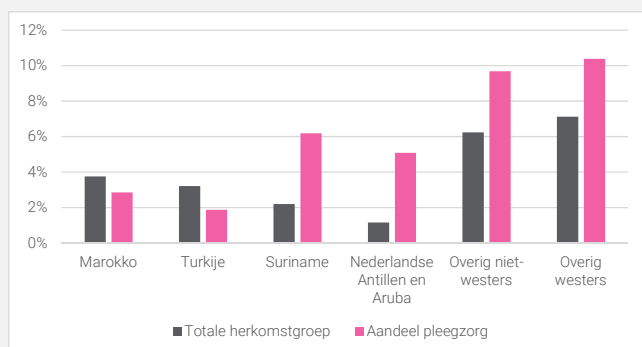
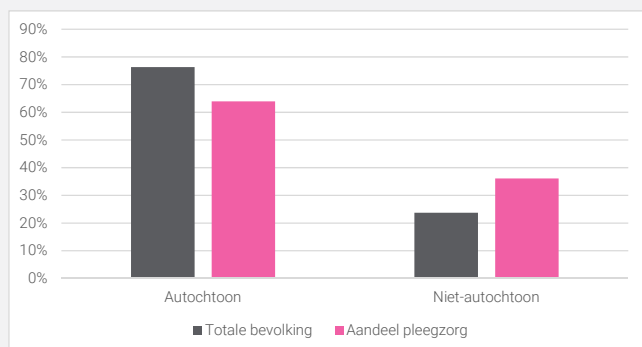
7 Op het moment van het schrijven van deze rapportage waren de pleegzorgcijfers over het jaar 2014 nog niet beschikbaar.

jeugdbeschermingsmaatregel. Bij 6% van de pleegkinderen is er sprake van pleegoudervoogdij. Eén of beide pleegouder(s) hebben dan de voogdij over hun pleegkind, met behoud van een pleegcontract, een pleegvergoeding en begeleiding (Factsheet pleegzorg, 2013). In tegenstelling tot die van de pleeggezinnen zijn de etnisch-culturele achtergrondgegevens van pleegkinderen wel beschikbaar. Het rapport 'Grote verschillen in gebruik jeugdzoeg naar herkomst' van het Kennisplatform Integratie & Samenleving (KIS) wijst uit dat de meeste kinderen die pleegzorg ontvangen van autochtone Nederlandse afkomst zijn (afgerond 64 procent). Dat is minder dan het aandeel autochtone kinderen in de totale bevolking (76 procent). Bij de kinderen met een migrantenachtergrond is het beeld andersom. 36 procent van deze kinderen ontvangt een bepaalde vorm van pleegzorg terwijl het aandeel van deze groep in de totale bevolking 24 procent betreft. (Gilsing, Pels, Bellaart en Tierolf, 2015)

In verhouding ontvangen de kinderen met een niet-Nederlandse afkomst dus vaker pleegzorg. Kinderen van Surinaamse en Antilliaanse herkomst zijn hierbij oververtegenwoordigd. Deze groepen vertegenwoordigen respectievelijk 2,2 en 1,2 procent van het totaal aantal 0-18 jarigen in Nederland maar van alle pleegkinderen is maar liefst 6,2 procent van Surinaamse afkomst en 5,1 procent van Antilliaanse afkomst (zie figuur 1).

FIGUUR 1 Jongeren (0 tot 18 jaar) naar herkomstgroep in de bevolking en pleegzorg 2013

Bron: CBS

Bovenstaande gegevens wijzen uit dat kinderen met een Turkse en Marokkaanse afkomst ondervertegenwoordigd zijn binnen de Nederlandse pleegzorg. Deze groepen vormen samen ongeveer 7 procent van het totaal aantal 0-18 jarigen, en ongeveer 5 procent van het aantal pleegkinderen. Relatief gezien zijn er dus meer pleegkinderen met een Surinaamse/Antilliaanse achtergrond dan met een Turkse/Marokkaanse (en dus waarschijnlijk Islamitische) achtergrond (Jaarrapport landelijke jeugdmonitor, 2014). Dit is opmerkelijk gezien het publieke debat en de beschikbare literatuur omtrent diversiteit in de pleegzorg zich vrijwel volledig richt op moslimpleegzorg.

TRENDS

Pleegzorg Nederland stelt dat er over het algemeen een tekort bestaat aan het aanbod van pleeggezinnen in verhouding met de 'vraag' uit de praktijk. Met name voor jeugdigen van 10 jaar en ouder is er een groot tekort aan pleegouders. Ook voor intensievere vormen van pleegzorg voor jeugdigen met ernstige emotionele-, hechtings- en/of gedragsproblemen blijft het moeilijk om geschikte pleeggezinnen te vinden. In 2013 lag het bezettingspercentage van de landelijke pleegzorgcapaciteit gedurende het hele jaar op 104%. Eind 2013 stonden ongeveer 200 kinderen op de wachtlijst om geplaatst te worden. Dit betekent dat meer pleegkinderen geholpen zijn dan dat er budget beschikbaar was (Factsheet, 2013).

Bij een uithuisplaatsing wordt in eerste instantie gezocht naar pleegzorg binnen het netwerk van de ouders. Een voor de hand liggende benadering is in dit verband het gebruik van netwerkplaatsingen. Als opvang in het eigen netwerk echter niet mogelijk blijkt te zijn, zou men kunnen kijken welke pleeggezinnen in het bestand van de pleegzorginstelling aansluiten op de achtergrond van het pleegkind (bestandpleegzorg). Doordat er echter weinig pleeggezinnen met een migrantenachtergrond beschikbaar zijn, worden de kinderen meestal in een autochtoon gezin geplaatst (Platform Buitenlanders Rijnmond, 2014).

In tegenstelling tot de screenings- en voorbereidingsfase van de pleeggezinnen waarbij de pleegzorginstellingen zich dienen te houden aan de wettelijke en landelijke criteria, zoals beschreven in het 'Kwaliteitskader voorbereiding en screening aspirant-pleegouders', bestaat er geen landelijk beleid als het gaat om het matching- en plaatsingstraject. Bovendien ontbreekt in de praktijk een eenduidige theoretisch gefundeerde procedure van matching van uithuisgeplaatste pleegkinderen aan pleegouders. Optimale, empirisch gevalideerde matching is vooralsnog even cruciaal als onontgonnen terrein (De Baat & Bartelink, 2012). De instellingen geven dikwijls allen een eigen invulling aan de manier van matching en plaatsing van het pleegkind bij een pleeggezin. Dit betreft veelal een complex proces waarbinnen

rekening wordt gehouden met een breed scala aan factoren en omstandigheden, zowel aan de kant van het pleegkind als die van de pleegouders. De verscheidenheid aan handelen van de verschillende pleegzorgaanbieders is in de praktijk zichtbaar. Terwijl de ene pleegzorginstelling dezelfde plaatsingsprocedure hanteert voor pleegkinderen uit minderheidsgroepen als voor de autochtone pleegkinderen, is nationaliteit en religie bij de andere instelling in principe de eerste factor waarop men probeert te matchen. Er bestaan geen speciale protocollen wat betreft omgang met religie en etniciteit (Akrikez, 2013; Staarman, 2011; Khayati, 2012). Volgens een woordvoerder van Jeugdzorg Nederland zijn cultuur en religie twee aspecten waarmee in de praktijk bij het aanwijzen van een pleeggezin rekening wordt gehouden, maar vormen ze niet het uitgangspunt en zijn ze niet van doorslaggevende waarde.⁸

Dit onderzoek in een notendop

In het kader van deze verkenning hebben wij alle pleegzorgaanbieders in Nederland benaderd met het verzoek om een vragenlijst in te vullen. Deze vragenlijst bestond uit twee onderdelen. Het eerste deel ging over de bestandspleeggezinnen. De instellingen zijn gevraagd naar de hoeveelheid pleeggezinnen in het pleegouderbestand, de etnische en religieuze samenstelling van de pleeggezinnen, de registratie van de etnisch-culturele achtergrond, een eventueel tekort aan specifieke groepen pleegouders, in hoeverre de instellingen bezig zijn met specifieke werving en hoe hier invulling aan wordt gegeven. Het tweede deel bestond uit vragen over de pleegkinderen. Hoeveel pleegkinderen de instelling in haar bestand heeft, de etnische en religieuze samenstelling van de pleegkinderen, de registratie van de etnisch-culturele achtergrond en de motivatie om de etnisch-culturele en religieuze achtergrond al dan niet te registreren zijn in dit deel aan de orde gekomen. Verder is gevraagd of de instellingen gedurende het matchingsproces rekening houden met de etnisch-culturele achtergrond van het pleegkind, en wat de motivatie hierachter is.

Zowel de landelijk gespecialiseerde pleegzorgorganisaties als de regionale pleegzorgorganisaties zijn benaderd. Zestien van de 28 instellingen hebben de vragenlijst ingevuld. De respons op de vragenlijst is hiermee 57 procent. De vragenlijst is voornamelijk ingevuld door teamleiders/managers pleegzorg. Verder betreffen de respondenten pleegzorgmedewerkers, bemiddelaars en medewerkers voorlichting, werving en selectie. Deze antwoorden zijn vervolgens geanalyseerd. Na de analyse van de kwantitatieve gegevens hebben we uit een selectie van de pleegzorgaanbieders die de vragenlijst hebben ingevuld met zestal instellingen verdiepende interviews gehouden. De factoren die bepalend zijn geweest voor de keuze van de instellingen voor het verdiepende deel van het onderzoek waren de relevantie van de antwoorden op de vragenlijst ten aanzien van het onderwerp en de geografische spreiding over het land. William Schrikker Pleegzorg, Spirit, Youké, De Rading, Trias groep en Xonar hebben deelgenomen aan de interviewronde. Tot slot hebben we aanvullende informatie kunnen halen uit de conferentie 'Kleurrijke pleegzorg' op 11 juni 2015 in Roermond.

---

⁸ <http://www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/article/detail/3414114/2013/03/23/Religie-geen-doorslaggevende-factor-bij-aanwijzen-pleeggezin.dhtml>

Resultaten

In dit deel beschrijven we de belangrijkste resultaten die uit de enquêtes en de interviews in ons eigen onderzoek naar voren zijn gekomen.

WERVING

Acht van de zestien instellingen vermelden een tekort te ervaren aan pleeggezinnen met een bepaalde religieuze of etnisch-culturele achtergrond. De andere helft van de instellingen ervaart geen tekort. Er is met name een tekort aan Islamitische pleeggezinnen, en binnen deze gemeenschap vooral pleegouders met een Turkse of Marokkaanse achtergrond. Deze groep wordt door zeven van de acht instellingen (die vermelden een tekort te ervaren) genoemd. Verder wordt het tekort aan Afrikaanse pleeggezinnen en een tekort aan atheïstische pleeggezinnen genoemd. Beide groepen komen echter slechts één keer voor in de 'verlanglijst' van de instellingen. De genoemde tekorten worden niet door alle instellingen als zodanig herkend. Sommige instellingen merken op dat bepaalde groepen in verhouding weliswaar ondervertegenwoordigd zijn in de bestanden, maar dat er hiermee niet direct sprake is van een schrijnend tekort. Hoewel bijvoorbeeld de Turkse-Nederlanders en de Marokkaanse-Nederlanders ondervertegenwoordigd zijn in het pleegouderbestand, zijn deze wel veel vaker betrokken als netwerkpleeggezin. De ervaring van de instellingen is dat kinderen uit deze groepen vaak worden opgevangen in het eigen netwerk. In overeenstemming met de gevonden literatuur lijkt de huidige trend dan ook dat er in eerste instantie vooral wordt ingezet op netwerkplaatsing. Unaniem beschouwen de pleegzorginstellingen -indien mogelijk- netwerkplaatsing als zeer wenselijk. Bij aanmelding van een pleegkind wordt dikwijls direct de vraag bij de biologische ouders neergelegd en daarmee actief gezocht naar iemand uit het netwerk die het kind kan opvangen.

Ondanks het tekort dat instellingen ervaren aan specifieke groepen, richten slechts vier van de zestien instellingen zich in de werving van pleegouders specifiek op pleegouders met een bepaalde religieuze of etnisch-culturele achtergrond. De belangrijkste reden om specifiek te werven is de constatering van deze instellingen dat bepaalde groepen niet goed bereikt worden via de algemene werving. Op deze wijze probeert men toch meer pleeggezinnen uit de minderheidsgroepen in het bestand te krijgen. Ook wordt de wens van biologische ouders om hun kind in een pleeggezin te plaatsen met dezelfde achtergrond genoemd. Door ook deze groepen in het bestand op te nemen hebben de instellingen een breder aanbod aan pleeggezinnen. De specifieke werving van deze instellingen richt zich nagenoeg allemaal op Islamitische gezinnen, met name die met een Marokkaanse en Turkse achtergrond. Veel voorkomende wervingsvarianten

zijn het gebruik van sleutelfiguren uit de gemeenschappen en contacten onderhouden met migrantenzelforganisaties, het gebruik van social media, inzet van de gezinnen die al in het bestand zitten, voorlichtingen in de plaatsen waar deze mensen vaak te vinden zijn zoals de moskee, buurthuizen of scholen. Als good practices worden bijzondere vormen van samenwerkingen genoemd tussen de pleegzorginstellingen en (lokale) migrantenorganisaties. Een voorbeeld is de samenwerking tussen de pleegzorgorganisatie Spirit en een Amsterdamse zelforganisatie. Sleutelfiguren uit verschillende gemeenschappen worden aangesteld als pleegzorgambassadeur en krijgen een speciale training om kennis en bewustwording over pleegzorg binnen de eigen gemeenschap te vergroten. Een ander voorbeeld is *William Schrikker Pleegzorg (WSP)*. In het kader van de participatiesamenleving is WSP begonnen met wijkgericht werven. Ze willen pleegouders hiermee dichterbij huis hebben. In dit verband vinden er gesprekken plaats tussen wijkcoaches en pleegzorgwerkers. Deze specifieke wijze van werven van bepaalde doelgroepen werpt volgens een aantal instellingen langzaam zijn vruchten af in de vorm van aanmeldingen. Mensen melden zich aan als pleegouder omdat ze erover hebben gehoord op informatieavonden of van een pleegouder uit de eigen gemeenschap.

TEKORT AAN PLEEGOUDERS UIT BEPAALDE GROEPEN

50% van de pleegzorginstellingen ervaart een tekort aan pleeggezinnen met een bepaalde religieuze of etnisch-culturele achtergrond, voornamelijk aan moslimgezinnen van Turkse en Marokkaanse afkomst

25% van de instellingen richt zich bij de werving specifiek op bepaalde groepen

Naast de beweegredenen om wél specifiek te werven, is het ook relevant om de motieven van de pleegzorginstellingen in kaart te brengen die dat niet doen, ondanks het feit dat deze vermelden wel een tekort in hun pleegouderbestand te ervaren aan bepaalde etnische of religieuze groepen. In dit verband wordt door een aantal instellingen genoemd dat er vanwege de decentralisatie van de jeugdzorg naar gemeenten het momenteel onrustig is binnen de instellingen. Gerichtte wervingsacties voor specifieke groepen pleegouders staan hierdoor (tijdelijk) niet hoog op de agenda. Daarnaast geven twee instellingen aan dat er in het verleden specifieke werving heeft plaatsgevonden, maar dat deze inzet gemeten aan de hand van het aantal aanmeldingen niet veel heeft opgeleverd.

De ervaring is dat de migrantengroepen niet zo snel naar de jeugdzorginstellingen toe stappen. De instellingen noemen als mogelijke reden dat de taalbarrière hier een verklaring voor

kan zijn en het feit dat de instellingen vrij 'witte' organisaties zijn. Daarnaast rijmen de verwachtingen niet altijd met elkaar, bijvoorbeeld over de duur van de pleegzorg. Een paar instellingen constateren bovendien dat bij de Marokkaanse-Nederlanders en de Turkse-Nederlanders vaker angsten en vooroordelen leven jegens de instellingen. Volgens een pleegzorgmedewerker heerst er binnen deze gemeenschappen een bepaalde angst dat als je met jeugdzorg organisaties in zee gaat, automatisch je kinderen worden afgepakt. Om de onwetendheid weg te nemen proberen zij op een laagdrempelige manier deze groepen te voorzien van informatie over pleegzorg, door bijvoorbeeld ervaringsverhalen te delen tijdens eetmomenten waarbij een ervaringsdeskundige uit de eigen gemeenschap aan tafel schuift. Een ander punt dat tijdens de conferentie naar voren is gekomen is de onmacht van de instellingen om mannen uit de deze gemeenschappen te bereiken. De voorlichtingen, die soms mede georganiseerd worden in samenwerking met zelforganisaties, worden voornamelijk bezocht door vrouwen. De wens bestaat om ook de mannen vaker in de pleegzorg te betrekken.

SCREENING, VOORBEREIDING, TRAINING EN CERTIFICERING

Aspirant pleegouders die zich aanmelden moeten voldoen aan een aantal wettelijke en landelijke criteria om te achterhalen of ze geschikt zijn voor het pleegouderschap. De volgende punten zijn bij wet geregeld:

- pleegouders moeten minimaal 21 jaar oud zijn;
- zowel de pleegouders als andere inwonenden van 12 jaar en ouder moeten over een door de Raad van de Kinderbescherming afgegeven verklaring van geen bezwaar beschikken;
- pleegouders dienen ondersteuning te bieden bij de uitvoering van het hulpverleningsplan;
- pleegouders dienen open te staan voor begeleiding door een gecertificeerde pleegzorgaanbieder.

Daarnaast hebben de 28 organisaties voor pleegzorg in 2011 een kwaliteitskader ontwikkeld voor de voorbereiding en screening van aspirant-pleegouders, met als doel dat landelijk op dezelfde manier wordt gewerkt en dat voor alle betrokkenen duidelijkheid en transparantie bestaat.⁹ Deze wettelijke en landelijke criteria worden tijdens het voorbereidings- en screeningstraject onderzocht en zijn bepalend voor het voortgangproces van een aspirant pleegouder.

⁹ <http://www.jeugdzorgnederland.nl/contents/documents/kwaliteitskader-voorbereiding-en-screening-asp-pleegouders-v2.0.pdf>

Deze criteria zijn ook van toepassing op netwerkpleegzorg. Gezien de bijzondere situatie van netwerkpleegzorg kan de weging van de criteria echter wat anders zijn ten opzichte van bestandspleegzorg. Dit zien wij ook terug in onze resultaten. Uit onze interviews komt naar voren dat het voortraject bij de netwerkplaatsing in sommige opzichten verschilt met die van de bestandsplaatsingen. De eisen voor een netwerkgezin liggen vaak lager dan een bestandsgezin. Er vindt een individueel traject plaats door gesprekken te voeren. Per instelling verschilt of dit in de eerste instantie thuis bij het gezin wordt gedaan of bij de instelling zelf. Netwerkgezinnen worden beoordeeld op de opvang van dat ene kind. Dat komt omdat het netwerkgezin vaak familie van het kind is, al redelijk op de hoogte is van zijn situatie en vaak al een bekende omgeving is voor het kind. De urgentie om de gezinssituatie uitgebreid in beeld te brengen is in deze situatie dan ook minder. Het traject voor bestandpleegouders wordt daarentegen veel vaker voorafgegaan door een uitgebreid gezinsonderzoek. Er wordt bijvoorbeeld een genogram (stamboom met meerdere persoonlijke gegevens waarin ook onderlinge relaties en belangrijke familiegebeurtenissen worden beschreven) en ecogram (omvang en kwaliteit van het sociale netwerk) gemaakt, gesproken wordt over de motivatie om pleegouder te worden, de gezinssamenstelling wordt in kaart gebracht en de (aspirant) pleegouders vullen eventueel een levensboek in. In dit levensboek kunnen ouders opschrijven hoe ze onder andere zelf zijn opgevoed, welke goede herinneringen zij uit hun jeugd hebben, wat zij gedaan hebben met minder goede gebeurtenissen, hoe het contact met familieleden is etc.

Welke gevolgen de religie en cultuur hebben voor het dagelijks leven van de pleegouders wordt gedurende het gezinsonderzoek en tijdens de huisbezoeken duidelijk bevraagd, geobserveerd en beschreven. Eventueel kunnen de aspirant pleegouders de aspecten uit hun leven die leunen aan de culturele en religieuze waarden en normen, vermelden bij het invullen van het levensboek. Uit de interviews blijkt dat de informatie rondom religie en cultuur tijdens de gesprekken vaak al vanzelf op een natuurlijke wijze boven water komt. Zo niet dan wordt daar expliciet naar gevraagd.

Wanneer het gezin uitgebreid is onderzocht en de gezinssituatie in kaart is gebracht, begint de training (vaak STAP-cursus) die uiteindelijk tot certificering van de pleegouders zou moeten leiden. De vorm en frequentie van deze trainingen kunnen verschillen. Gedurende deze trainingen krijgen de pleegouders uitleg over het pleegouderschap en worden verschillende thema's behandeld, onder andere diversiteit en hoe hiermee om te gaan. In de interviews wordt een aantal keer het voorbeeld genoemd van het al dan niet eten van varkensvlees in het geval van een moslimpleegkind. Tijdens de training wordt min of meer

rekening gehouden met de wensen van de pleegouders, ook als deze wens een religieuze of culturele grondslag heeft. De ene instelling doet dat meer dan de ander. Spirit houdt bijvoorbeeld rekening met een vrouwelijke (aspirant) pleegouder die niet met mannen de training wil volgen. Zij kan in dat geval een individueel traject doen. Wel gaat de instelling het gesprek aan om te achterhalen of het ook een probleem vormt wanneer (later) de vader van het kind over de vloer komt. De biologische vader zou namelijk welkom moeten zijn.

De instellingen maken na de training de balans op: waar staan de ouders nu, welke vragen hebben ze nog. Tot slot is er vaak sprake van een panelbijeenkomst, waarbij ouders vragen kunnen stellen aan ervaringsdeskundigen. De pleegouders mogen naar deze bijeenkomst mensen uit hun netwerk meenemen waarbij ook zij de mogelijkheid hebben om vragen te stellen. Dit is in verband met het belang van een sociaal netwerk waar pleegouders op terug kunnen vallen. Sommige instellingen hebben ook een kinderprogramma voor de jonge kinderen van de pleegouders. Hiermee beoogt men met het kind in gesprek te gaan over het pleegkind dat hem/haar komt vergezellen. Het traject eindigt met een eindgesprek waar een eindbalans wordt opgesteld.

Uit de interviews komen redenen aan de orde om te besluiten niet door te gaan met het gezin. Na de gesprekken en training kunnen ouders bijvoorbeeld beslissen dat pleegzorg toch niet voor ze is weggelegd. Ze hadden andere verwachtingen of ideeën bij pleegzorg. Vaak is beheersing van de Nederlandse taal een belangrijke voorwaarde voor de instellingen, omdat ze van mening zijn dat er bij pleegzorg thema's aan de orde komen die gevoelig en diep kunnen liggen. De achterliggende gedachte is dat de communicatie op deze wijze met de instellingen soepeler verloopt. Bovendien wordt gekeken of de pleegouder enigszins ervaring heeft met opvoeding van kinderen. Voldoen ze niet aan deze voorwaarden, dan kunnen ze worden doorverwezen naar Nederlandse les en/of naar vrijwilligerswerk met kinderen voordat men het pleegouderschap aangaat. Gebrekkig Nederlands spreken en geen ervaring met opvoeden blijken dus mogelijke afwijzingsgronden te zijn. Gezinnen die zich hebben aangemeld kunnen in deze fase dan ook afvallen. Er zijn volgens de instellingen geen noemenswaardige verschillen tussen de verschillende bevolkingsgroepen qua afwijzingen. Wel ervaart Xonar in dit verband dat mensen uit de moslimgemeenschap vaker afhaken vanwege de intensiteit van het voortraject en de bureaucratische 'rompslomp' die er bij komt kijken. Dit wordt tijdens de conferentie bevestigd: 'Tijdens de procedure haken veel moslimgezinnen af. Zij geven aan dat dat komt door de lange wachttijd, door de omvangrijke en ingewikkelde vragenlijsten, door huisbezoeken en video-opnamen thuis die als bedreigend worden ervaren'. De verwachting van de pleegzorgaanbieder is dat gezinnen moeite

moeten doen voor het pleegouderschap en daarom ook initiatief moeten tonen. Sommige instellingen zeggen een intensievere begeleiding tijdens de procedure aan te bieden, maar dat biedt kennelijk niet altijd soelaas.

MATCHING EN PLAATSING

Vrijwel alle pleegzorginstellingen registreren de religieuze- en etnisch culturele achtergrond van het pleeggezin op casus-niveau, dat wil zeggen dat de achtergrond per gezin in een persoonlijk gezinsrapport wordt bijgehouden. Deze gegevens worden zoals hierboven ook vermeld nagevraagd bij de aanmelding van bestandpleegouders. Opvragen van deze informatie bij een netwerkplaatsing is echter minder relevant, omdat netwerkpleegouders reeds dicht bij het kind staan. Bij het pleegkind zijn deze achtergrondgegevens vaak bij aanmelding al bekend, zo niet dan wordt dat door het overgrote deel van de instellingen expliciet achterhaald.

Terwijl etniciteit door vrijwel elke instelling expliciet op individueel niveau standaard wordt geregistreerd en gescoord, geldt dat niet voor het geloof en al zeker niet voor de mate van religiositeit. Vaak staat deze echter wel beschreven in het profiel van pleegouders en kan men via het dossier achterhalen wat de plek is van religie voor het gezin, bijvoorbeeld streng gereformeerd. Ondanks dat vrijwel alle pleegzorginstellingen de etnisch-culturele achtergrond van pleeggezinnen op een of andere manier (intern) registreren hebben slechts enkelen het aantal pleeggezinnen per etnisch-culturele achtergrond paraat. Dit komt doordat de etnisch-culturele achtergrond wel per dossier wordt bijgehouden maar door het overgrote deel van de pleegzorgaanbieders niet in een overzichtelijk systeem. Dit geldt ook voor de achtergrond van de pleegkinderen. Hierdoor hebben wij in dit onderzoek de specifieke aantallen per etnisch-culturele groep of religieuze groep niet kunnen achterhalen. De meeste instellingen blijken aan een systematische registratie geen behoefte te hebben omdat in de dossiers al bekend zijn welke type gezinnen in het bestand zitten. De pleegzorgmedewerkers zijn van begin tot eind –van screening tot plaatsing en begeleiding- betrokken bij het proces en weten wat voor type gezinnen zij in hun bestand hebben. De instellingen zijn gelijkgestemd wat betreft de motivatie om (intern) de etnisch-culturele achtergrond te registreren; er wordt voornamelijk gewezen naar de relevantie ervan tijdens de matchingsprocedure.

Dit sluit aan op het belang dat instellingen zeggen te hechten aan deze gegevens met betrekking tot het plaatsingsproces. Alle professionals in ons onderzoek geven aan dat hun organisatie rekening houdt met de religieuze en/of etnisch-culturele achtergrond van het pleeggezin bij het plaatsen van een pleegkind. In dit verband worden verschillende motivaties genoemd. Zo geven

meerdere instellingen aan dit (mede) te doen omdat biologische ouders vaak willen dat hun kind opgroeit in een gezin met dezelfde achtergrond. De instellingen zijn de mening toegedaan dat het belangrijk is om de biologische ouders bij het systeem te betrekken. Hoe meer het systeem bij het pleeggezin past, hoe beter de kans van slagen, aldus een pleegzorgmedewerker. Sommige ouders willen bijvoorbeeld niet dat hun kind bij een pleeggezin wordt geplaatst met een andere religieuze achtergrond. Daar trachten de instellingen zo veel mogelijk rekening mee te houden. De verwachting is dat pleegouders open moeten staan voor andere waarden en normen ten behoeve van de ontwikkeling van het kind. Hiernaast noemen meerdere instellingen in de enquête dat er rekening wordt gehouden met de achtergrond om een zo goed mogelijke aansluiting tussen pleegkind en pleeggezin te realiseren en zo de kans van slagen van de plaatsing te vergroten.

Deze factoren zijn echter niet de enige waarmee rekening wordt gehouden in de besluitvorming. De overwegingen voor matching en plaatsing blijken per geval anders te zijn. Ook leeftijd, problematiek en behoefte van het kind, welke vorm van pleegzorg het betreft (crisis, voltijd, etc.), woonplaats en de reisafstand van de biologische ouders om het kind te bezoeken spelen bijvoorbeeld een rol. Per kind wordt afgegaan in welke volgorde deze zaken tegen het licht moeten worden gehouden en op basis daarvan wordt vastgesteld wat het gewicht is van een bepaalde factor in dat specifieke geval. Tevens zijn de competenties van de pleegouders bepalend.

Op de vraag wat men verstaat onder een goede match geven de pleegzorgaanbieders antwoord door de volgende punten te benoemen: als het belang en veiligheid van het kind voorop staat, wanneer de plaatsing voor beide partijen goed voelt, er een zekere 'klik' bestaat tussen de pleegouders en het pleegkind en wanneer de biologische ouders en de pleegouders goed kunnen samenwerken. Hierbij is het opvallend dat zowel cultuur als religie door geen van de instellingen wordt genoemd wanneer men spreekt over een goede match tussen pleegkind en pleegouders.

Samenvatting, conclusies en aanbevelingen

Het Kennisplatform Integratie & Samenleving heeft naar aanleiding van een kennisvraag van Stichting Meer Kleur en Kwaliteit uit Limburg verkennend onderzoek verricht naar de rol van diversiteit binnen de Nederlandse pleegzorgpraktijk. Wij hebben door middel van vragenlijsten en verdiepende interviews gekeken naar de rol die pleegzorgaanbieders etniciteit, cultuur en religie toekennen tijdens de verschillende fases van het pleegzorgproces.

Hieronder zetten we per onderzochte fase de belangrijkste bevindingen op een rij en beschrijven we vervolgens de beperkingen van het onderhavige onderzoek, onze conclusies en aanbevelingen.

WERVING

Acht van de zestien instellingen uit ons onderzoek zeggen een tekort te ervaren aan pleegouders met een specifieke etnisch-culturele of religieuze achtergrond, waarbij het tekort aan pleegouders uit de moslimgemeenschap het grootst is. Deze instellingen willen graag meer islamitische pleegouders in het bestand. Er wordt geen tekort ervaren aan netwerkpleegouders met deze religieuze achtergrond.

De helft van de instellingen die zeggen een tekort te ervaren aan pleegouders uit bepaalde etnische, culturele of religieuze groepen richt zich in de werving ook gericht tot de betreffende groepen. Deze instellingen merken dat extra inspanningen nodig zijn, omdat migrantengroepen zich niet snel melden als pleegouder. Zij vermoeden dat dit te maken heeft met onbekendheid, dat men zich niet kan herkennen in de pleegzorgorganisaties en dat er angst en negatieve vooroordelen zijn over de jeugdhulp waar de pleegzorg ook toe behoort.

De andere helft van de instellingen doet niet aan gerichte werving. Zij doen dat niet omdat de prioriteit ligt bij de stelselwijziging in de jeugdzorg of omdat activiteiten in het verleden weinig succes hadden. Dit is opmerkelijk omdat de instellingen die wel aan specifieke werving doen aangeven hun wervingsacties juist als succesvol te ervaren en de geleverde inspanningen vruchten beginnen af te werpen.

SCREENING EN VOORBEREIDING VAN ASPIRANT PLEEGOUDERS

In deze fase komt de rol van de etnisch-culturele achtergrond vooral tijdens de screening van aspirant pleegouders aan de orde. Tijdens het gezinsonderzoek wordt expliciet gevraagd naar de culturele en religieuze achtergrond, normen en waarden, gebruiken in de dagelijkse praktijk en wat voor betekenis deze gebrui-

ken/normen hebben voor het gezin. In de training die pleegouders na de screening moeten ondergaan wordt slechts op enkele punten aandacht besteed aan de etnische en religieuze diversiteit. Sommige instellingen houden in de training rekening met de wensen van de pleegouders, ook wanneer deze een culturele of religieuze grondslag hebben. Beheersing van de Nederlandse taal is volgens instellingen in veel gevallen een belangrijke voorwaarde voor het pleegouderschap. Hoewel taalbeheersing niet expliciet is opgenomen in de wettelijke en landelijke criteria, zou een beperkte kennis van de Nederlandse taal kunnen leiden tot afwijzing van het gezin. In de interviews en de conferentie komt naar voren dat de intensiteit van het voortraject met huisbezoeken, bureaucratische 'rompslomp' en ingewikkelde vragenlijsten voor veel moslim ouders een struikelblok is.

MATCHING

In de nieuwe richtlijn voor de pleegzorg van 2015 staat beschreven dat de matching plaatsvindt op grond van de deskundigheid en ervaring van de medewerkers van de pleegzorg. Er is nog geen eenduidige richtlijn voor matching, laat staan richtlijnen voor matching op etniciteit, cultuur en religie. Pleegzorgaanbieders geven hier ieder een eigen invulling aan. Het belangrijkste criterium voor een goede match lijkt voor de instellingen de 'klik' tussen het pleegkind en het pleeggezin. Vrijwel alle pleegzorginstellingen lijken de voorkeur te geven aan plaatsing van het pleegkind bij een gelijkgestemd gezin wat betreft etniciteit, cultuur en religie. Bovendien geven alle instellingen uit dit onderzoek aan dat ze bij de plaatsing van het pleegkind min of meer rekening houden met de etnisch-culturele of religieuze achtergrond. Dit doen ze vooral wanneer biologische ouders hier specifiek om vragen, maar ook omdat ze dat voor een goede match relevant achten. Uit de literatuur is bekend dat acceptatie van de ouders een belangrijke factor betreft om te kunnen spreken van een succesvolle plaatsing (Van den Bergh & Weterings, 2010; Ter Meulen e.a., 2014).

Uit ons onderzoek blijkt de aansluiting van religie of cultuur op zichzelf niet bepalend te zijn. Respondenten geven aan dat het om het totaalbeeld gaat. Opmerkelijk is dat in de vragenlijsten geen van de pleegzorgaanbieders onder een goede match de rol van etniciteit, cultuur en religie ter sprake brengt. Het blijft nog wat diffuus en willekeurig in hoeverre religie en etniciteit prioriteit krijgt bij de matching. Het is per organisatie en per geval verschillend hoeveel gewicht deze achtergrondkenmerken in het proces krijgen toebedeeld. De professionals die deze overwegingen moeten maken hebben weinig houvast. Er zijn geen richtlijnen over hoe religie, etniciteit en cultuur van de pleegouders zich zouden moeten verhouden tot de behoeften van het kind en de biologische ouders in relatie tot het aanbod van het pleeggezin.

BEPERKINGEN VAN HET ONDERZOEK

De kleinschaligheid van dit verkennend onderzoek heeft geen volledig inzicht gegeven in de aard en omvang van het probleem rondom het tekort van specifieke groepen in het pleegouderbestand. De pleegzorginstellingen hebben data over de achtergrond van de pleeggezinnen en pleegkinderen in persoonlijke dossiers staan, maar konden ons geen cijfermatig overzicht geven. We constateren dát er een tekort is van pleegouders met een moslimachtergrond. Hoe groot dat tekort is, blijft nog de vraag. Tot slot blijkt dat er relatief weinig onderzoek en kennis beschikbaar is over:

1. Effectieve werving en selectie van moslimpleegouders. Hiervoor is diepgravend onderzoek nodig naar succes- en faalfactoren.
2. Het belang van matching op etnisch-culturele achtergrond voor de ontwikkeling van kinderen, de identiteitsontwikkeling en de mate van succes voor terugplaatsing naar de ouders.

AANBEVELINGEN

- **Werving- en selectieprocedure**
Het verdient aanbeveling om nader onderzoek te verrichten naar *good practices*, de succesfactoren en de drempels bij het vinden en binden van moslimpleeggezinnen. Op dit moment is nog niet duidelijk welke factoren er aan bijdragen om deze aspirant pleegouders met succes door de procedure te loodsen.
- **Matching**
Het verdient aanbeveling om dossieronderzoek en nader verdiepend onderzoek te doen naar het belang van matching op etniciteit, cultuur of religie bij de plaatsing in een pleeggezin en de mate waarin matching kan bijdragen aan een succesvolle terugplaatsing naar de ouders. Op grond van dit onderzoek zouden dan landelijke richtlijnen opgesteld kunnen worden om de pleegzorg meer houvast te geven bij de matching, met als uitgangspunten de rechten van het kind en het streven van terugplaatsing naar huis.

Literatuur

Akrikez, K. (2013). *Afstudeeropdracht: Pleegzorg binnen islamitische Marokkaanse gezinnen*. Amsterdam: Hogeschool INHolland.

Baat, M. de, & Bartelink, C. (2012). *Wat werkt in de pleegzorg*. Utrecht: NJI.

Baat, M. de, van den Bergh, P. & de Lange, M. (2015). *Richtlijn Pleegzorg voor jeugdhulp en jeugdbescherming*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Berg, G. van den, Bellaart, H., & Yar, H. (2015). *Een betere match tussen vraag en aanbod*. Utrecht: NJI.

Bergh, P. van den (2013). *Pleegouders, een investering waard. Een onderzoek naar redenen voor beëindiging van pleegouderschap*. Leiden: Universiteit van Leiden, afdeling Orthopedagogiek.

Bergh, P. van den, & Weterings, A. (2010). De ontwikkeling van kinderen in een pleeggezin. In P. van den Bergh, & A. Weterings, *Pleegzorg in perspectief: ontwikkelingen in theorie en praktijk*. Assen: Van Gorcum.

Brown, J.D., George, N., Sintzel, J., & St. Arnaut, D. (2009). Benefits of cultural matching in foster care. *Children and Youth Services Review*, 31, 1019-1024.

Capello, D. C. (2006). Recruiting Hispanic foster parents: Issues of culture, language, and social policy. *Families in Society*, 87(4), 529-535.

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2014). *Jaarrapport 2014. Landelijke jeugdmonitor*. Den Haag/Heerlen: CBS.

Cousins, J. (2011). *10 top tips: making matches*. London: BAAF.

Gilsing, R., Pels, T., Bellaart, H. & Tierolf, B. *Grote verschillen in gebruik jeugdzorg naar herkomst*. Utrecht: Kennisplatform Integratie & Samenleving/Verwey-Jonker Instituut.

Hermanns, J., & Horn, T. (2000). Pleegzorg in een veranderende jeugdzorg. Een visie op ontwikkeling. *Nederlands tijdschrift voor Jeugdzorg*(4), 29-45.

Khayati, A. (2013). Masterscriptie: *De rol van religie bij moslimpleegzorg*. Amsterdam: UvA.

Meulen, G. ter, Vinke, A., de Baat, M., & Spoelstra, J. (2014). *Matching van langdurig uithuisgeplaatste jeugdigen aan een pleeggezin of pleeghuis: Een overzicht uit de literatuur*. ADOC, Nederlands Jeugdinstituut en Gezinspiratieplein.

Oijen, S. van (2010). Proefschrift: *Resultaat van pleegzorgplaatsingen. Een onderzoek naar breakdown en de ontwikkeling van adolescente pleegkinderen bij langdurige pleegzorgplaatsingen*. Rijksuniversiteit Groningen: Faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen.

Pels, T., Gruijter, M. de, & Los, V. (2013). *Bouwstenen voor gemeentelijk beleid. Vroegsignalering en hulp bij internaliserend probleemgedrag van adolescenten uit migrantengezinnen*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Platform Buitenlanders Rijnmond. (2014). *Pilot Diversiteit in Pleegzorg. Stichting Kinderpostzegels Nederland*. Rotterdam: Platform Buitenlanders Rijnmond.

Pleegzorg Nederland. (2014). *Factsheet pleegzorg 2013*. Utrecht.

Schwartz, A. (2007). "Caught" versus "Taught": Ethnic identity and the ethnic socialization experiences of African-American adolescents in kinship and non-kinship fosterplacements. *Children and Youth Services Review*, 29(9), 1201-1219.

Staarman, M. (2013). Masterscriptie: *Moslimpleegzorg en cultuur*. Leiden: Universiteit Leiden.

Testa, M. F., & Slack, K. S. (2002). The gift of kinship foster care. *Children and Youth Services Review*, 24, 79-18.

Weterings, A. (1998). Pedagogisch model voor pleegzorg. In A. Weterings, *Pleegzorg in balans*. Leuven/Apeldoorn: Garant.

Colofon

Financier: ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Auteurs: M. Day, MSc.
Drs. H. Bellaart
M.m.v. Dr. M. Distelbrink
Ir. B. Noordhuizen
Ontwerp: Design Effects
Uitgave: Kennisplatform Integratie & Samenleving /Verwey-Jonker Instituut
Kromme Nieuwegracht 6
3512 HG Utrecht
T (030) 230 07 99
E secr@verwey-jonker.nl
I www.verwey-jonker.nl

De publicatie kan gedownload en/of besteld worden via de website van het Kennisplatform Integratie & Samenleving: <http://www.kis.nl>.

ISBN 978-90-5830-693-7

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht 2015.
Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut. Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.
The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute. Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.

kennis en aanpak van
sociale vraagstukken

KENNISPLATFORM INTEGRATIE & SAMENLEVING

Kennisplatform Integratie & Samenleving doet onderzoek, adviseert en biedt praktische tips en instrumenten over vraagstukken rond integratie, migratie en diversiteit. Daarnaast staat het platform open voor vragen, signalen en meningen en formuleert daar naar beste vermogen een antwoord op.

Deze kennisuitwisseling is bedoeld om een fundamentele bijdrage te leveren aan een pluriforme en stabiele samenleving.

Blijf op de hoogte van alle projecten, vragen en antwoorden en andere kennisuitwisseling via www.kis.nl, de [nieuwsbrief](#), [Twitter](#) en [LinkedIn](#).

